

Atodiad 1 : CEFNDIR I MASNACHFREINIO BYSIAU

1. Yng Nghymru, mae tua 190,000 o deithiau yn cael eu gwneud ar fysiau bob dydd. Mae tri chwarter y teithiau ar drafnidiaeth gyhoeddus yn cael eu gwneud ar fws. Mae'n wasanaeth hanfodol i'r 19.4% o gartrefi Cymru sydd heb gar.
2. Ar hyn o bryd, y gred yw nad yw rhwydwaith bysiau Cymru yn gwireddu ei botensial a bod anawsterau ynghlwm wrth deithio ar fws sy'n gallu cadw pobl rhag teithio arnyn nhw o gwbl. Mae'r rhwystrau hynny'n cynnwys:
 - gwasanaethau annibynadwy
 - methu defnyddio tocynnau ar fysiau gweithredwyr eraill
 - gwybodaeth yn anodd ei chael a dibynnu arni
 - gwasanaethau heb eu cydgysylltu a diffyg integreiddio â dulliau teithio eraill.
3. Mae gwreiddiau diffygion y rhwydwaith bysiau presennol yn deillio o broblemau systemig ehangach gan gynnwys dadreoleiddio, polisi cynllunio o blaid ceir a'r pandemig a newidodd sut a faint y mae pobl yn teithio.
4. Yn Mawrth 2022, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru Bapur Gwyn o'r enw Un Rhwydwaith, Un Amserlen, Un Tocyn. Mae'n disgrifio'r cynigion i weddnewid gwasanaethau bysiau. Roedd 96.1% o'r ymatebwyr yn cytuno bod angen newid er mwyn darparu gwasanaethau bysiau sy'n diwallu anghenion pobl Cymru ac sy'n ymateb i'r argyfwng hinsawdd.
5. Mae'r system dadreoleiddio bresennol yn caniatáu i weithredwyr redeg gwasanaethau bysiau er lles masnachol. Mae hynny'n gadael awdurdodau lleol fod yn gyfrifol am gyllido a darparu gwasanaethau bysiau sy'n angenrheidiol er lles cymdeithas. Mae'r system fel ac y mae hi yn ei gwneud hi'n anodd dod â gwasanaethau bysiau masnachol a chymdeithasol angenrheidiol at ei gilydd mewn ffordd sy'n rhoi lle canolog i'r cwsmer yn y rhwydwaith bysiau.
6. O dan drefn ddiwygio'r bysiau bydd awdurdodau lleol, Cyd-bwyllgorau Corfforedig, gweithredwyr bysiau, Trafnidiaeth Cymru a Llywodraeth Cymru i gyd yn gweithio gyda'i gilydd i ddylunio rhwydweithiau a gwasanaethau bysiau gwell, a hynny drwy fasnachfreinio'n bennaf. Gyda'r cyllid sydd ar gael, bydd blaenoriaeth i wasanaethau sy'n diwallu anghenion pobl a chymunedau orau. Y gobaith yw, bydd y newid hwn o les i bobl Cymru gan ddiwallu yr un pryd anghenion lleol a rhanbarthol a chydabod gwahaniaethau.
7. Mae'r sector trafndiaeth yn gyfrifol am gyfran uchel o allyriadau carbon Cymru. Ychydig iawn o gynnydd sydd wedi'i wneud i leihau allyriadau carbon o'i gymharu ag mewn sectorau eraill. Y gred yw, er mwyn lleihau allyriadau carbon mae angen annog pobl i newid eu modd o deithio. Mae 'newid moddol' fel y'i gelwir yn golygu newid o un modd o drafnidiaeth i un arall. Mae bysiau'n ddull gwyrdddech o deithio ac maen nhw'n allweddol i leihau dibyniaeth pobl ar geir.

8. Mae Llwybr Newydd: Strategaeth Trafnidiaeth Cymru 2021, yn gosod targedau uchelgeisiol ar gyfer cynyddu'r defnydd o ddulliau teithio cynaliadwy. Amcan Trafnidiaeth Cymru yw lleihau nifer y milltiroedd a deithir fesul person mewn car 10% erbyn 2030 a chynyddu cyfran y teithiau a wneir ar dtrafnidiaeth gyhoeddus a theithio llesol i 45% erbyn 2040. Yn ogystal, mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn rhoi rhwymedigaeth gyfreithiol ar gyrff cyhoeddus yng Nghymru i wella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae gwella trafndiaeth gyhoeddus yn rhan hanfodol o'r saith nod llesiant a amlinellir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru):
- Cymru lewyrchus
 - Cymru gydnerth
 - Cymru iachach
 - Cymru fwy cyfartal
 - Cymru o gymunedau mwy cydlynus
 - Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu
 - Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang
9. Cafodd y diwydiant bysiau yng Nghymru ei ddadroleiddio pan gyflwynwyd Deddf Trafnidiaeth 1985. Bwriad y Ddeddf oedd creu marchnad gystadleuol a rhydd, lle byddai gweithredwr yn cael rhedeg unrhyw wasanaethau a fyddai yn eu barn nhw yn gallu gwneud elw, hynny ar ôl cofrestru a bodloni gofynion diogelwch a gweithredu.
10. Ar hyn o bryd yng Nghymru, mae dros 60 o weithredwyr yn rhedeg gwasanaethau bysiau lleol. Mae tua 20 o weithredwyr yn darparu gwasanaethau trafndiaeth eraill sy'n rhedeg o dan bermit neu drwydded tacsï. Gweithredir gwasanaethau bysiau lleol Môn gan 6 gweithredwr ar hyn o bryd, gyda 5 ohonynt yn BBaCh.
11. Hyd yn oed cyn y pandemig, roedd arian cyhoeddus sylweddol yn cael ei wario i gynnal gwasanaethau bysiau yng Nghymru. Ac eto, mae nifer y teithwyr ar fysiau, nifer y llwybrau bysiau a nifer y bysiau sydd ar y ffordd yn parhau i ostwng. Ers y pandemig, mae llai o bobl wedi bod yn teithio ar fws. Cyn y pandemig, yn 2019/20 cafodd 92 miliwn o deithiau eu gwneud ar fysiau lleol yng Nghymru. Ond yn 2023/24, cafodd 72 miliwn o deithiau eu gwneud ar fysiau lleol, gostyngiad o 22.4% mewn teithio ar fysiau ers cyn y pandemig. Mae'r diwydiant bysiau wedi gweld ei incwm yn gostwng ac mae rhai gweithredwyr bysiau wedi cael trafferth cynnal gwasanaeth proffidiol gan fod costau prynu a rhedeg bysiau wedi codi yn sylweddol. Mae yr heriau yma yn fwy amlwg mewn ardaloedd gwledig, lle mae lefelau defnydd yn is sydd yn gwneud darparu a chynnal gwasanaeth sydd yn ariannol gynaliadwy yn anodd iawn.
12. Er mwyn denu mwy o bobl i ddefnyddio bysiau, y gobaith yw adeiladu rhwydwaith bysiau symlach. Drwy gynnig ystod ehangach o deithiau, a darparu

gwasanaethau mwy dibynadwy ac amlach a thrwy hynny oriau gweithredu hirach.

13. Mae tair amcan ar gyfer y system fysiau newydd, fydd, o'u cyfuno, yn cefnogi yr uchelgais o ran newid moddol:
- Rhwydwaith bysiau sydd wedi'i gysylltu â gweddill y rhwydwaith trafndiaeth gyhoeddus yng Nghymru ac sy'n hawdd ei ddefnyddio (Un Rhwydwaith)
 - Amserlenni cydlynol sy'n hawdd eu defnyddio ac sy'n caniatáu cysylltiadau ar draws trafndiaeth gyhoeddus Cymru (Un Amserlen)
 - System docynnau symlach er mwyn gallu teithio ar draws y rhwydwaith trafndiaeth gyhoeddus yng Nghymru gyda phrisiau fforddiadwy a chyson (Un Tocyn).